
LA FRONTERA CÍBORG I EL DESDIBUIXAMENT DE LES DICOTOMIES

Treball final de grau en Antropologia social i cultural

Irene Mañé Ramírez

irenemaneram@gmail.com

Curs 2021-2022

Tutor: Aníbal García Arregui

Resum

El “ciborg”, fusió d’organisme i element cibernètic, és una figura associada a la ciència ficció. Però s’ha utilitzat també en les ciències socials, des de Donna Haraway (1991) a l’anomenada antropologia ciborg (Case, 2011), per poder desdibuixar les dicotomies imperants a l’ontologia naturalista (Descola, 2014). Aquestes són sobretot la frontera entre naturalesa i cultura, i la frontera entre biologia i tecnologia. Els artistes ciborg utilitzen la tecnologia en simbiosi amb el cos per realitzar obres artístiques. Amb ells també apareixen desdibuixaments de la frontera entre obra i artista, equivalent a la dicotomia objecte/subjecte. Alguns d’aquests artistes es consideren ciborgs mentre que d’altres no, oferint un gran ventall de possibilitats a la definició de ciborg i, en conseqüència, a pensar dins les fronteres de les dicotomies esmentades. A més a més, alguns d’ells es consideren transespècie, és a dir, no es consideren completament humans, allunyant-se del transhumanisme. Per dur a terme la recerca, es van entrevistar i seguir a les xarxes alguns artistes ciborg. Les conclusions a les què s’ha arribat és que la definició de ciborg no és fixa ni ho ha de ser, sinó que és un espectre que permet pensar les dicotomies d’una forma més flexible i creativa.

Paraules clau:

Ciborg, transespècie, art ciborg, artista ciborg, dicotomia natura/cultura, dicotomia biologia/tecnologia, dicotomia obra/artista.

Sumari

Introducció.....	3
Context de la recerca i metodologia	5
Cíbors i la discussió de la frontera artista/obra o objecte/subjecte	6
Cíbors i la discussió de la frontera biologia/tecnologia o natura/cultura	10
Cíbors i la discussió humà/no-humà	14
Conclusió.....	18
Bibliografia.....	19
Agraïments.....	21

Introducció

Un cibernètic, com indica la pròpia paraula, és un ésser que presenta a la vegada parts cibernètiques i parts orgàniques. El primer ús d'aquest mot feia referència a projectes científics d'enviar persones a l'espai, un medi pel qual no s'està adaptat i, per tal de sobreviure en aquelles condicions, caldria fer modificacions tecnològiques al cos humà (Clynes, Kline; 1960). Avui en dia, la idea segueix estretament vinculada al terreny científic i de la ciència ficció, amb nombrosos exemples de personatges cibernètics. Però en la realitat ens trobem usos més diversos, alguns allunyats del progrés científic o que, més aviat, aprofiten aquest progrés científic per a altres projectes com serien obres artístiques. En aquest cas, ens estariem referint als artistes cibernètics, els informants d'aquesta recerca. Van ser triats perquè són la materialització de cibernètic més propera que he trobat, ja que van començar a sorgir a Barcelona. Neil Harbisson juntament amb Moon Ribas van fundar la Cyborg Foundation l'any 2010, que és una organització que es dedica a la promoció de l'autodisseny i a ajudar a la gent a esdevenir un cibernètic biològic (Cyborg Foundation, 2020). El Cyborg Bunker és el local on hi fan les pràctiques artístiques i el lloc físic on es volia fer observació. Allà s'hi ha acollit altres artistes i persones en general interessades en l'art cibernètic. També s'hi han realitzat operacions quirúrgiques per implantar sensors al cos en forma de performance.

A partir de la lectura de bibliografia i de les fonts secundàries, vaig formular unes preguntes de recerca que van acabar sent:

1. Què és un cibernètic? La frontera cibernètic problematitza la dicotomia humà/no-humà
2. On es troba la frontera entre humans i tecnologia? La imbricació entre ambdós desdibuixa la dicotomia biologia/tecnologia, és a dir, la dicotomia natura/cultura.
3. Quina és la frontera entre els artistes cibernètics i les obres d'art cibernètic? L'art cibernètic discuteix la dicotomia obra/autor i, fins i tot, objecte/subjecte.

La hipòtesi inicial era que ser cibernètic no és una negació de l'ésser humà sinó que és una expansió de la identitat humana. Aquestes preguntes es respondran a partir d'un anàlisi des del punt de vista èmic però alhora tenint en compte la literatura antropològica sobre el tema.

La investigació va començar a partir dels autors referents en la recerca. Per aclarir els termes, la paraula "cibernètic", nom, la utilitzaré de forma general per referir-me a organisme cibernètic. En l'expressió "artistes cibernètics", l'adjectiu s'utilitza per situar-los dins del moviment de l'art cibernètic o *ciborgisme*. Els artistes cibernètics són persones que basen la seva pràctica artística en les modificacions corporals a través de la tecnologia. A partir d'aquestes modificacions creen obres en les quals l'artista forma part de la mateixa obra. Segons la definició de cibernètic que s'utilitzi,

alguns ho són però d'altres no. És a dir, es pot participar en el *ciborgisme* sense ser un cibernorg i viceversa.

Existeix una branca de l'antropologia anomenada antropologia cibernorg. Donna Haraway va escriure el Manifest cibernorg (Haraway, 1991), on va plantejar la figura del cibernorg per a trencar les dicotomies presents en l'ontologia naturalista que trobem a occident¹. L'obra és un anàlisi del món contemporani i dels feminismes més recents que cauen en l'error de reificar les dicotomies (per exemple, domèstic-públic). Haraway proposa el cibernorg com un ésser que trencaria aquestes dicotomies i permetria la construcció d'uns altres tipus de coneixements i realitat, fora de les estructures de dominació. Els artistes cibernorgs van utilitzar també definicions pròpies de cibernorg, inspirades en Haraway, que seran tingudes en compte. El treball de Haraway va ser el primer text acadèmic en popularitzar el concepte cibernorg per pensar des d'un punt de vista més pròxim a la societat i allunyat de les ciències naturals. Des de Haraway han aparegut altres autors que utilitzen el concepte *ciborg*, com Cassandra Hartblay, qui a partir de l'estudi de la diversitat funcional ha arribat a problematitzar l'etnografia com un treball fet per cibernorgs donada la gran quantitat d'objectes i eines que es fan servir durant el treball de camp (Hartblay, 2018).

Posteriorment, es va definir l'antropologia cibernorg com una activitat que teoritza la producció cultural humana distintiva a través de la interacció entre humans i màquines (Downey, Dumit, Williams; 1995: 264-265). Així, s'està teoritzant també sobre la relació entre coneixement i poder, semblant a les teories de Latour sobre híbrids i purificacions (1993). Els híbrids fan referència a com s'acaben entrelaçant la política, la ciència, l'economia, la tecnologia, la religió, etc., és a dir, la natura i la cultura, per més que es facin esforços per mantenir-les en esferes tancades, les purificacions (Latour, 1993: 2).

En parlar sobre trencar dicotomies estem parlant sobre les fronteres d'aquestes dicotomies, que no estan gens clares. Bruno Latour ha escrit sobre la teoria actor-xarxa (2008), que ajudaria a pensar sobre la frontera. Segons la teoria actor-xarxa, la dicotomia objecte/subjecte es desfà perquè no pot haver una diferenciació entre aquestes dues esferes perquè els actors (subjectes i objectes alhora) es troben en una xarxa de relacions.

A partir d'aquí, explicaré com ha sigut el context de la recerca. Llavors, passaré a les unitats d'anàlisi principals. Analitzaré com els cibernorgs fan discutir les fronteres des de 3 dicotomies diferents, sorgides a partir de les preguntes de recerca. El ciborgisme o art cibernorg fa trontollar la dicotomia autor/obra perquè els propis artistes cibernorg formen part de l'obra. A continuació, presentaré com el cibernorg, ja d'una forma més general i no tant centrat en els artistes cibernorg,

¹ Occident entès com la regió del món formada per Europa, els Estats Units, Canadà, Austràlia i Nova Zelanda, sense algunes de les poblacions indígenes (sami, nadius americans, inuit, aborígens australians, maori, etc.).

problematitza la dicotomia natura/cultura tan arrelada en l'ontologia occidental. Per últim, mostraré com els cíborgs, tot buscant una nova visió de la nostra espècie, replantegen la dicotomia humà/no-humà.

Context de la recerca i metodologia

En un principi, vaig voler utilitzar l'observació com a tècnica principal, però va acabar resultant la més minoritària. El Cyborg Bunker “no és un parc d'atraccions”, com em va comentar un informant, sinó que és un lloc on hi ha gent vivint. En ser un espai privat, hagués calgut establir un rapport molt profund per poder entrar i ni la durada de la recerca ni el seu context van permetre-ho. El moviment cíborg de la Cyborg Foundation s'està descentralitzant: “no solo estamos en Barcelona, hay por todas partes”. El dia 23/02/2022 vaig descobrir un anunci del Cyborg Bunker al portal web Idealista on es troba en venda², indicant un desplaçament de la seu principal cap a altres indrets com els Estats Units. Durant la recerca, els actes als que van acudir els diferents subjectes d'estudi van ser tots a l'estranger (a saber: Itàlia, Portugal, Uruguai, Estats Units, Luxemburg, Suïssa i Mèxic) o a altres ciutats de l'Estat (a saber: Madrid, Gandia i Múrcia). Per tant, estant a Barcelona amb poques possibilitats de desplaçament, va ser-me impossible fer un seguiment presencial i realitzar observacions offline, a excepció d'un concert de Kai Landre a la ciutat comtal el 25/04/2022. Algunes de les xerrades van ser publicades posteriorment a Internet i les vaig poder veure en diferit, donant-se una asimetria per la falta de comunicació en un dels canals, però possibilitant-me veure-les.

Descartada l'observació presencial d'acompanyament en la quotidianitat, vaig fer un seguiment dels informants a les xarxes, sobretot a Instagram on hi publiquen Stories i/o Posts³. Tot i la mediació feta per l'usuari, la limitació a informació visual i sonora, i l'asimetria en la interacció, va ser una tècnica molt útil per poder seguir fragments seleccionats de la seva vida des de la seva perspectiva. A banda de l'observació virtual, també vaig intentar establir contacte, tant per email com per missatges d'Instagram per fer entrevistes. Les entrevistes eren l'opció més eficient per obtenir dades específiques i per les característiques de la investigació, ja que els informants estan acostumats a fer entrevistes amb mitjans de comunicació, de forma que és una tècnica amb la què estan familiaritzats. A més a més, permet trencar l'asimetria de les xarxes socials i crear un espai de trobada. Molts dels missatges van ser infructífers i no vaig poder entrevistar a tothom qui vaig voler. Les entrevistes realitzades van ser totes virtuals, excepte una que es va convertir en conversa informal presencial. Per trencar l'asimetria entre entrevistadora-entrevistat, vaig

² Enllaç de l'anunci: <<https://www.idealista.com/inmueble/96850327/>> [Consulta: 01/05/2022].

³ Les Stories d'Instagram són publicacions que duren 24 hores. Els Posts o publicacions són permanents i queden al perfil de la persona. Ambdues poden ser tant en format d'imatge com en vídeo.

deixar un espai al final per poder canviar els rols. Tot i amb això, no va deixar de ser una tècnica de caire extractivista on es treu la informació i prou, on no hi ha més relació amb els informants que no sigui l'adquisició dels seus coneixements, cosa que acostuma a passar en antropologia.

D'aquesta manera, en la recerca he utilitzat els següents mètodes: 1 conversa informal presencial, 4 entrevistes online sincròniques, 1 observació presencial passiva, seguiment a Instagram i consulta de fonts secundàries (xerrades i entrevistes contemporànies a la investigació i més antigues). No es va situar en cap lloc concret sinó que era asituada gràcies a Internet. La dimensió temporal va ser entre novembre del 2021 i maig del 2022.

Els subjectes d'estudi van ser:

Entrevista/conversa informal	Seguiment a Instagram	Ambdues tècniques
Pau	Neil Harbisson	Dodo
Judit	Moon Ribas	Pol
Tatiana	Manel de Aguas	
Massimo	Kai Landre	
	Fénix Binario	

Tots els qui van ser entrevistats van donar permís per a què apareguessin els seus noms al treball.

A l'hora d'escriure, una de les informants em va recomanar redactar l'exercici de forma que no reproduïxi les dicotomies que es volen trencar. Intentaré utilitzar un tipus d'escriptura d'aquesta mena per ser coherent amb la recerca. Nogensmenys, venint els autors i jo mateixa d'una ontologia naturalista i parlant un idioma que ja de per sí és dicotòmic (el català té masculí i femení gramatical), hi ha una gran limitació per combinar la redacció sense dicotomies i l'ús correcte de la llengua, i que alhora pugui ser entès per un públic general.

Cíborgs i la discussió de la frontera artista/obra o objecte/subjecte

“Soy artista ciborg porque parte de mi trabajo artístico se corresponde a la creación e instalación de un sentido cibernético en mi cuerpo” (Manel de Aguas a ZoominTV, 2018: 0:14 - 0:24).

Els artistes cíborg parteixen de la premissa que hi ha una realitat exterior que es revela a través dels sentits, que seria la realitat revelada en paraules de Neil Harbisson. Llavors, en només tenir uns quants sentits amb un rang específic (entre llum ultra violeta i infrarojos, uns certs tons

audibles, etc.), el cos humà limita la percepció del món. Els sentits cibernètics poden detectar més franges de la realitat que els sentits convencionals, ja sigui augmentant un sentit preexistent (per exemple, Harbisson també pot sentir colors fora de l'espectre visual) o donant-ne un de nou (sentir les borrasques com Manel de Aguas, els rajos còsmics com Kai Landre, etc.). Els artistes cibernètics utilitzen la tecnologia per a les seves obres i la posen en relació al cos. Llavors, les obres no són només el producte final, sinó que trenquen la dicotomia obra/artista perquè el seu cos forma part de l'obra. L'artista esdevé obra i l'obra esdevé artista: “[m]ente, cuerpo y herramienta se encuentran en términos muy íntimos” (Haraway, 1991: 20).

L'inici d'un artista cibernètic es troba en la identitat. Abans de saber quin tipus d'òrgan es dissenyarà, hi ha d'haver una identificació amb alguna cosa. La inspiració per trobar aquesta identificació pot venir de llocs com la poesia. Per exemple, per a la creació d'un òrgan relacionat amb la percepció del pas del temps, es va decidir fer-lo en forma d'ales perquè “el temps vola” (Design Indaba, 2022), “Red Bull te da alas” i el déu Mercuri també en té (entrevista a Pol, 12/04/2022). Però la font d'inspiració més freqüent dels artistes cibernètics de Barcelona és la naturalesa. El seu discurs, que reproduïen constantment en entrevistes i xerrades, és que utilitzen la tecnologia per acostar-s'hi (Cyborg Foundation, 2020):

Lo que busca el movimiento ciborg, el hecho de poderse acercar más a la naturaleza a partir de la tecnología y revelar realidades que antes se nos estaban ocultadas en un sentido fisiológico porque al final tenemos cinco sentidos que son los básicos, y a partir de revelar realidades podemos ser conscientes de fenómenos que antes nos pasaban desapercibidos por, por no disponer de los, los medios para sentirlos o vivirlos (entrevista a Pau, 16/03/2022).

Il·lustració 1. Acostar-se a la natura (arbre) amb la tecnologia (circuit de cables). Font: pròpia, 26/04/2022

No sempre es pensa l'òrgan inspirant-se en la naturalesa. Dodo té un òrgan que permet sentir la radioactivitat perquè és un fenomen que a l'escala en què la sent, ha de provenir de l'ésser humà i no pas de la naturalesa (entrevista a Dodo, 28/03/2022). Tampoc és necessari cenyir-se a la Terra: Kai Landre té un òrgan que li permet escoltar el cosmos donat el seu interès en l'espai exterior (Landre, 2021).

La part que troben més complicada de l'obra és aquest primer pas: identificar-se o trobar algun aspecte que es vulgui percebre a partir dels interessos personals i dissenyar un òrgan a partir d'això. S'han de pensar qüestions com què es vol sentir exactament, com es vol sentir (vibracions, sons, temperatura, etc.), on es vol tenir situat l'òrgan, si es vol implantar o no, etc. Hi ha aspectes que tenen molts clars: rebutgen les finalitats comercials i volen experimentar què és capaç d'arribar a fer un cos humà complementat per la tecnologia.

En preguntar sobre què consideren que és el cibernètic més rudimentari, es van rebre dues respostes que il·lustraven aquests aspectes. En primer lloc, em van dir que el cibernètic més rudimentari era algú amb el xip implantat a la mà per poder pagar (com Walletmor). La justificació de la resposta va ser que era un implant comercial, que no havia passat pel mateix procés que les creacions dels artistes cibernètics, és a dir, no passa per un procés mental creatiu. L'altra resposta va ser que el cibernètic més rudimentari era algú amb una pròtesi perquè era una imitació del propi cos en comptes d'un esforç mental de pensar què es pot arribar a fer. Així, es veu com el cibernètic més rudimentari està lligat a la ment. Aquest fet es pot interpretar de dues maneres diferents i contradictòries.

Per una banda, es pot pensar que estan reproduint la dicotomia cos/ment perquè ha de passar per la ment, sigui en forma de concebre la idea o en percebre's l'estímul, com mostra el petit matís: "coses que no podem percebre o que *no sabem* que podem percebre" (conversa Judit i Tatiana, 06/04/2022). Però per l'altra, fer la divisió cos/ment en primer lloc no té sentit perquè la ment forma part del cos:

How, I asked myself, was it possible (...) to believe that mind could be separated from body? Even assuming such a separation was possible, how could anyone think that consciousness in an entirely different medium would remain unchanged, as if it had no connection with embodiment? (Hayles dins Badginton, 2003: 11).

La creació no és únicament individual, tant en afers instrumentals com en un sentit de comunitat:

es reunien els divendres a la nit per parlar. Allà hi sorgien un munt d'idees sobre quin tipus d'òrgan es podria crear, què es podia arribar a sentir i més coses. Tenien plantilles a paper on es podia escriure i fer una pluja d'idees sobre com podria ser un futur òrgan (extracte del diari de camp, 06/04/2022).

La concepció dels òrgans és social perquè apareixen a partir de reunir-se amb més gent. A més a més, per aspectes pràctics la col·laboració de més gent era necessària. No tothom disposava dels coneixements tècnics necessaris per portar a la realitat el projecte en paper. Un cop resolta la part del disseny, els enginyers i els artistes provaven diferents prototips. Els enginyers acostumaven a queixar-se de la limitació tecnològica perquè no els hi permetia dur a terme totes les idees, sinó que s'hi havien d'adaptar. En l'exemple de les ales i la percepció del temps, un informant va explicar com es va haver de canviar el disseny varies vegades perquè els cables es trencaven pel moviment quotidià dels braços (entrevista a Pol, 12/04/2022). Així, es trenca encara més la dicotomia obra/artista perquè realment no hi ha només un artista, sinó que són una comunitat d'artistes que gràcies al fet d'estar junts poden dur a terme les modificacions corporals que formen part de l'obra.

La implantació dels sentits és opcional. Es pot ser un artista cíborg sense tenir cap sentit cibernètic implantat i ni tant sols autoanomenar-se cíborg. La premissa principal és l'ús de tecnologia per crear sentits cibernètics perquè creuen que hi ha un món exterior al qual s'hi accedeix mitjançant sentits i, de quants més sentits es disposi, més informació del món s'obtindrà (Landre, 2021). En cas d'haver una operació quirúrgica per implantar l'òrgan, l'operació del sentit cíborg es veu com una part primordial, com la història d'iniciació. Les operacions són enregistrades i es fa una performance durant aquestes. Per exemple, Joe Dekni va pintar un quadre amb la seva sang mentre l'operaven (Dekni, 2018). Llavors, el procés d'incorporació del nou sentit és important, com ho és posteriorment el funcionament d'aquest òrgan. Una de les informants també va descriure un procés operatori:

Va començar a explicar una operació que es va complicar. Una noia va voler posar-se imants als laterals dels ulls (sentit magnètic), però el metge els hi va fallar a últim moment. Van trobar un altre metge disposat a fer l'operació i van començar el procés. En teoria era una operació senzilla, com de 10 minuts però es va complicar perquè l'equipament del nou metge era de metall i les pinces s'enganxaven als imants. La noia operada cada cop estava més tensa i preguntava què passava perquè ja havia passat mitja hora. Diu que de la tensió va agafar la mà a una altra noia que estava al seu costat com per inèrcia o instint. Hi va haver moments de tensió però finalment va anar bé. L'operació era alhora una performance i això formava part de la performance realment. Les coses podien sortir malament (extracte del diari de camp, 06/04/2022).

Qui és l'autor de l'obra? La persona que operava o la noia qui va donar la mà en plena tensió? Les operacions són performances però no en el sentit tradicional perquè no és una peça musical o un ball, on hi ha una clara divisió entre el subjecte i l'objecte, entre l'artista i l'obra, sinó que ambdós són el mateix.

Latour utilitza el mot “col·lectiu” per agrupar l’associació entre els humans i els no humans, i “societat” per la divisió generada per les ciències socials (1993: 4). D’aquesta manera es pot veure clar com la separació entre objecte i subjecte és una ficció perquè ambdós es troben imbricats i no poden ser reduïts l’un a l’altre. L’artista cibernètic no pot ser reduït a l’obra i l’obra no pot ser reduïda a l’artista. Ambdós formen part del mateix: l’obra és la relació entre artista i creació, no les esferes separades.

Harbisson té obres on el públic forma part de l’obra perquè amb la seva antena que detecta els colors i els transforma en sons pot fer retrats sonocromàtics a partir dels colors del públic. En el concert on es va assistir de Kai Landre, es va trobar un format més tradicional on l’artista, dempeus, interpreta la seva obra i el públic, assegut, es passiu i només escolta (no hi havia ningú ballant). El que fa és exterioritzar el que sent (els rajos còsmics) però sense fer partícip al públic. Com a molt, converteix el públic en el seu propi cos perquè també podíem rebre els rajos còsmics a través del sentit de l’oïda. La dicotomia artista/públic, en el cas de Landre, segueix vigent.

Kai Landre té un implant i es considera cibernètic. Però com s’ha explicat, no cal la implantació d’un òrgan cibernètic per tal de ser artista cibernètic. És a dir, la identitat com a cibernètic i la pràctica com a artista cibernètic són coses diferents que poden o no estar relacionades. Però, què és un cibernètic, entenent la paraula com a *nom* d’una entitat i més enllà de ser un qualificatiu o adjectiu d’artista? A quina reflexió més essencial o ontològica sobre l’ésser humà i el seu entorn ens porta la idea de “cibernètic”?

Cibernètics i la discussió de la frontera biologia/tecnologia o natura/cultura

“¿Por qué nuestros cuerpos deberían terminarse en la piel o incluir como mucho otros seres encapsulados por ésta?” (Haraway, 1991: 34).

Una part clau de la recerca és entendre què és un cibernètic. La primera pregunta que es feia als entrevistats era si es consideraven cibernètics. L’únic aspecte del discurs que era variable eren les respostes i les justificacions a la pregunta, ja que va resultar que és poc precisa. Per començar, hi ha 3 tipus de cibernètics (entrevista Dodo, 28/03/2022).

El primer és el *cibernètic biològic*, una persona que té alguna mena d’implants biològics al cos. En aquesta tipologia hi ha d’haver un traspàs de la pell, creuar la frontera del cos que molts cops és tabú. El segon tipus és el *cibernètic psicològic o neurològic*. Dins d’aquesta categoria hi entraria qualsevol persona que es trobés influenciada per la tecnologia de forma que es produeixin canvis

en el cervell. El tercer tipus és el *cíborg social*. Es refereix a una persona qui es considera a ella mateixa com a cíborg i participa en els moviments cíborgs, com pot ser la Cyborg Foundation o la Transpecies Society. Segons aquestx⁴ informant, Dodo, el cíborg social és el cíborg més real perquè és el que pateix les conseqüències d'identificar-se com a cíborg, és a dir, les crítiques, comentaris, etc.

El segon tipus és el més polèmic i és on es troba el problema de la frontera cíborg. Lx informant qui va donar aquesta explicació va posar com a exemple el mòbil. S'ha descobert que la part del cervell responsable del moviment dels dits està hipertrofiada degut a l'ús del mòbil. Un aparell tecnològic que, tot i que no està implantat al cos, està generant canvis fisiològics:

La unión entre cibernética y organismo no está escrito que tenga que ser física, puede ser psicológica. Decir que “me estoy quedando sin batería” es incorrecto. Es tu móvil el que se está quedando sin batería. Pero ya estás incorporando el móvil o la tecnología como parte de ti. Y eso ya podría considerarse cíborg psicológico (Neil Harbisson a De Diego, 2021: 6:16 – 6:33).

També està molt arrelat en el llenguatge, com va dir una informant:

Va posar com a exemple el rellotge: es diu «quina hora tens [tu]» en comptes de dir «quina hora marca el rellotge que portes al canell» (extracte del diari de camp, 06/04/2022).

Aquesta vessant ha donat lloc a polèmiques. La fundadora de l'anomenada antropologia cíborg, Amber Case, ha estat criticada per tenir idees d'aquesta mena. Segons ella, tots els éssers humans ja seríem cíborg per l'ús que fem actualment de la tecnologia, sense necessitat d'incorporar-se tecnologia (Case, 2011). Si no cal creuar la frontera del cos per a ser cíborg, llavors hi ha un solapament entre la branca de l'antropologia cíborg i l'antropologia digital. A més a més, una altra informant, en preguntar-li sobre aquesta mateixa qüestió, va dir que ella no considerava que aquest exemple del mòbil es tractés d'un cíborg perquè defensa la plasticitat del cervell. El fet que una regió del cervell s'hagi hipertrofiat és perquè el cervell té la capacitat de canviar i adaptar-se, però això no converteix a algú en un cíborg. Des d'una visió més propera a l'acadèmia, es va comentar:

Veig un cíborg és que hauria de ser més simbiòtic que per exemple una persona que ha perdut un... no sé, un braç o una cama i li posen un mecànic, això podria ser un cíborg (entrevista a Massimo, 07/04/2022).

⁴ Després d'explicar com funcionava la gramàtica catalana (masculí i femení gramatical), lx informant va preferir que s'utilitzés una variant neutra utilitzant la x en comptes de les terminacions –o i –a.

L'antropologia cibernètica critica l'antropos com a subjecte d'estudi de l'antropologia (Downey, Dumit, Williams; 1995: 266). Estudar només l'ésser humà, com la "societat" que anomena Latour (1993), seria estudiar una ficció, una part molt limitada. Per tal de superar aquesta ficció, ens hem de centrar en el cibernètic com a ens central de la teoria, ja que els humans produïm tant humans com màquines en part humanes i en part màquines (Downey, Dumit, Williams; 1995: 267). Per exemple, una de les informants va contestar que el cibernètic més antic era l'escriptura perquè era una forma de plasmar la memòria, de transportar la ment sobre una tecnologia (conversa Judit i Tatiana, 06/04/2022). Però "if writing is a coproduction of human and Machine, then who is the "we" that writes?" (Downey, Dumit, Williams; 1995: 267). Aquesta pregunta no té sentit perquè està implicant una separació d'humà i màquina. Prenem un altre exemple:

Consider a blind man with a stick. Where does the blind man's self begin? At the tip of the stick? At the handle of the stick? Or at some point halfway up the stick? These questions are nonsense, because the stick is a pathway along which differences are transmitted under transformation, so that to draw a delimiting line across this pathway is to cut off a part of the systemic circuit which determines the blind man's locomotion (Bateson dins Hartblay, 2018).

La separació entre ésser humà i màquina s'està duent a terme en les definicions de cibernètic biològic i de cibernètic neurològic, ja que en ambdues s'està separant la part biològica (el cos o la ment de la persona) de la part tecnològica.

Neil Harbisson, el primer cibernètic reconegut per un govern, va anar a Califòrnia a preguntar a Manfred Clynes, la primera persona en utilitzar la paraula cibernètic, què era un cibernètic. Clynes va estar pensant la resposta durant 2 dies i va acabar dient això:

(...) un cibernètic es una persona que se considere como tal y que mmm... que... aplique tecnología a su cuerpo, no tiene por qué estar implantada, que le... que le cambie la mente. Es decir, que le cambie la manera de pensar o sus... o sus sentidos, sus percepciones... algo tecnológico que interactúe con la mente (entrevista a Pol, 12/04/2022).

Harbisson entraria de ple en aquesta definició no només pel fet que el seu òrgan estigui implantat, sinó perquè creu que s'ha unit amb el programari pel fet d'haver somiat les funcions de l'òrgan sense que estigués connectat (Harbisson, 2012: 2:09 – 2:14). Ell encarna els 3 tipus de cibernètic.

Els informants es poden dividir equitativament entre qui creia que hi ha d'haver una implantació, és a dir, el cibernètic és el cibernètic biològic únicament; i qui creia que no és necessària la implantació. Hi ha un desacord dins dels propis ambients cibernètics entre la implantació de la tecnologia, l'afectació de la ment i l'activisme, és a dir, una tensió entre les 3 definicions de cibernètic donada

pels informats. Així, no hi ha un consens respecte on es troba la frontera cibernètica pels propis cibernètics. Tot i la incertesa amb la què ens trobem, no té perquè resultar un problema el fet de tenir una definició oberta. És un error intentar fer un triatge de quina versió és la verdadera perquè totes ho són. El que hem de fer és atendre a totes les versions fins a esgotar les possibilitats. A partir d'aquí, podrem tenir una imatge completa de què significa ser cibernètic des de la primera i la segona perspectiva. Amb la tercera no hi hauria dubtes perquè o bé una persona s'autoconsidera cibernètic o bé no.

Llavors, la perspectiva que destacaria més seria la del cibernètic social ja que a nivell pràctic i també des d'una posició externa, hi ha persones amb i sense implants que poden ser considerades cibernètic o no. Hi ha una desconexió entre la frontera del cos i la identitat cibernètica:

(...) pueden considerarse ciborgs, pero no compartir esta filosofía de querer expresar a través de este órgano su obra... o sea al final esto puede dar a vertientes muy diferentes (entrevista a Pau, 16/03/2022).

Sí, no es necesario implantarse nada porque hay ciborgs que no... que no llevan nada implantado, (...) yo creo que en mi caso tendría que implantármelo (...) para considerarme ciborg (entrevista a Pol, 12/04/2022).

Per tant, la primera i la segona perspectiva de cibernètic seran difícilment aplicables a la realitat donada la variabilitat de respostes. La separació entre ésser humà i la tecnologia de l'ésser humà no tindria sentit. Llavors, tant el cibernètic biològic com el cibernètic neurològic no tindrien sentit per la separació entre cos i tecnologia que provoquen. En canvi, un cibernètic social patiria les conseqüències pràctiques de la identitat cibernètica, tal i com va exemplificar Dodo, si existissin individus en contra dels cibernètics, perseguirien els cibernètics socials perquè són els qui estan actuant com a activistes i difonent aquestes idees de simbiosi amb la tecnologia (entrevista a Dodo, 28/03/2022).

A més a més, les definicions de cibernètic estaven inspirades en el treball de Haraway (1985). Haraway no utilitza "cibernètic" d'una forma tan material sinó que a partir de l'híbrid màquina-organisme l'utilitza com a metàfora aplicat a la vida social. Igual que Case, Haraway creu que tothom és cibernètic perquè s'està vivint en un moment d'indiferenciació, un moment on s'ha perdut l'ontologia occidental, que feia aquesta gran distinció entre natura i cultura (Haraway, 1991: 6). Però, si tothom és cibernètic, si tothom és natura i cultura, què és i què no és humà?

Cíborgs i la discussió humà/no-humà

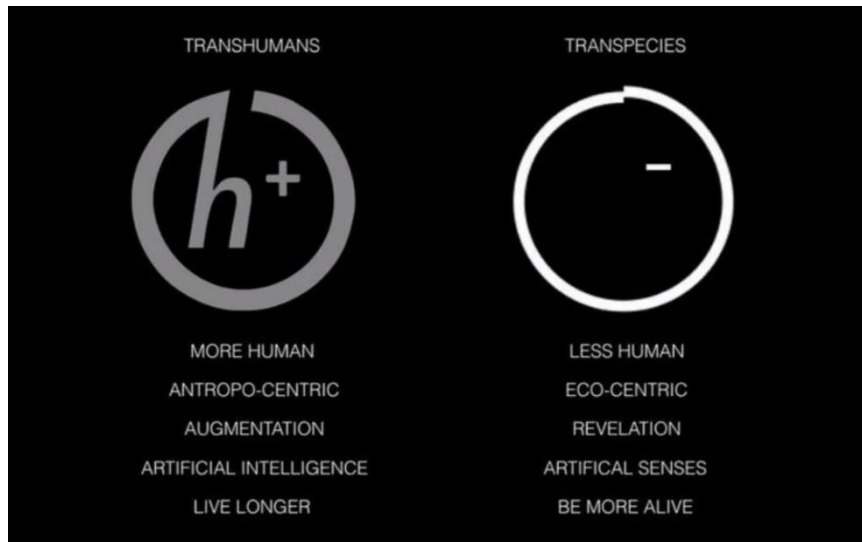
“I don’t know if I would consider myself 100% human, I don’t know actually” (entrevista a Dodo, 28/03/2022).

En el Manifest Cíborg de Haraway (1985) es fa servir el concepte cíborg per a trencar dicotomies d’humà/animal, organismes/màquines i físic/no-físic. Però és possible que un ús tan lax de la paraula cíborg, com fan els artistes cíborg, les acabi reforçant? En parlar amb els informats, el concepte “humà” era utilitzat per a descriure un ens biològic que científicament s’identifica com a Homo Sapiens, sent llavors un concepte lligat a la categoria “natura”. El concepte cíborg, des d’una visió on s’inclou la segona definició de cíborg, es referiria llavors a una persona qui ha estat afectada per la tecnologia. La tecnologia és un producte cultural humà, de forma que seria “cultura”. Llavors, amb la definició de cíborg tan extensa, l’humà seria la part de natura i el cíborg representaria la part de cultura en la dicotomia natura/cultura. D’aquesta manera, s’estaria reforçant la dicotomia que es vol desfer.

Ahora s’estan creant noves dicotomies dins del moviment cíborg. Molts cops, els cíborgs són col·locats dins dels corrents filosòfics del transhumanisme. Però els artistes cíborg se’n desmarquen explícitament. El transhumanisme busca la millora de l’ésser humà per reforçar la posició d’estar damunt de tot de la jerarquia i, en conseqüència, reforçar les dicotomies preexistents, sobretot natura/cultura (Ferrando, 2013). Els artistes cíborg utilitzen el terme transespècie per referir-se a “[una] persona que no se identifica 100% con ser humano (...) en el hecho de, claro, al final también pues tienes o te has añadido órganos que no son normativos de los humanos” (entrevista a Pau, 16/03/2022). Recordem que els artistes cíborg utilitzen la tecnologia per revelar realitats que no estan accessibles als éssers humans. Molts cops treuen inspiració de la natura, fent que els nous sentits siguin sentits que altres animals ja tenen. Així, s’allunyen del transhumanisme perquè no busquen la millora de l’ésser humà i separar-lo de la natura, sinó que busquen sentir diferent (no superior) acostant-se a la natura.

Per a ser transespècie no és necessària una implantació d’un òrgan (com succeeix amb la frontera cíborg) però sí que és necessari sentir, tenir la percepció afectada: “no me siento transespecie por el hecho de tener un órgano que me permita exteriorizar mis latidos, porque yo no estoy sintiendo nada, yo estoy exteriorizando” (entrevista a Pol, 12/04/2022). Alguns implants no afecten a la percepció dels sentits, com pot ser un xip NFC o un bypass. Però igualment es pot considerar que són part de la identitat cíborg si algú així ho expressa: “so I decided [to have a chip implanted] because I really want to experience the feeling of being a biological cyborg” (entrevista a Dodo, 28/03/2022).

Però en oposar el transhumanisme al transespecisme, estan creant una nova dicotomia:

Il·lustració 2. Esquema compartit per Neil Harbisson a Instagram (font: Instagram Stories, 21/05/2022)

Per un costat, la dicotomia els hi serveix per desmarcar-se del transhumanisme ja que els artistes cibernètics no s'hi identifiquen ni hi volen estar associats. Per l'altre costat, n'estan creant i reforçant una fent que caiguin en la hipocresia. Igualment s'ha de tenir en compte que es troben dins l'ontologia naturalista que està basada en dicotomies (Descola, 2014). És un treball molt difícil no caure en alguna perquè és la forma com pensem i vivim. Un altre exemple de com el context és clau és que el cibernètic en sí està mediat culturalment ja que tant el cos com els seus hàbits i la tecnologia són un producte cultural. El cibernètic no és una categoria universal que pugui ser aplicada de la mateixa manera arreu del món: "The notion of the cyborg suggests that not only the habits of a body but also its actual components are culturally mediated or designed" (Hartblay, 2018).

A banda de poder o no reforçar dicotomies, la perspectiva dels artistes cibernètics és antropocentrista per dos motius. El primer és que s'està pensant la tecnologia com un producte cultural únicament humà, però hi ha altres espècies que també fan servir eines tecnològiques tal i com ho fan els humans perquè hi ha la creació i la transmissió dels coneixements que involucren aquests aparells. En segon lloc, hi ha cibernètics biològics no humans. El primer cibernètic va ser una rata a la que se li va implantar un xip (Daly, 2021). Les mascotes domèstiques com gats i gossos tenen l'obligació de portar un xip de localització, a més que poden portar pròtesis. A banda del regne animal, hi ha plantes amb xips, com espinacs (The Optimist daily, 2021). Una informant va afirmar que una mascota amb un xip no era un cibernètic, sinó que era un ésser amb un implant tecnològic però que no per això era cibernètic perquè el xip no li estava afectant la ment ni la percepció. En aplicar la tercera perspectiva, el cibernètic social, com la vessant que pot dictaminar què és i què no és un cibernètic, deixaria fora a éssers que no poguessin autoidentificar-se com a cibernètics, però que complirien les característiques dels cibernètics biològics i dels cibernètics neurològics. El cibernètic social

esdevindria llavors una categoria antropocèntrica per més que en la pròpia paraula s'hi inclogui "organisme" i no pas "antropo".

Tot i poder ser antropocentristes, els artistes cibernètics volen desfer la categoria humana, acostant-los a l'antropologia cibernètica. Haraway defensa que el cibernètic no només trenca la separació entre natura i cultura, sinó que també trenca la frontera entre humana i animal: "[e]l cibernètic aparece mitificado precisamente donde la frontera entre lo animal y lo humano es transgredida" (Haraway, 1991: 5). La frontera es troba per purificar els camps d'estudi de les ciències socials, encarregades d'estudiar la societat formada exclusivament per humans. Segons Latour (1993) seria una ficció perquè no només ens trobem immersos en un sistema ecològic sinó que la tecnologia està imbricada amb nosaltres, com es veu en el sentit de separar cos i tecnologia de les altres dues definicions de cibernètic (cibernètic biològic i cibernètic neurològic).

Es pot pensar que si un canvi en la percepció converteix algú en transespècie, les persones amb ulleres o audiòfons podrien ser transespècie. Però aquest dubte va ser resolt per una informant que va defensar que portar ulleres no era necessàriament res d'això, perquè tot i ser un òrgan extern, l'únic que s'estava fent era anivellar el sentit al que es considera normal (conversa Judit i Tatiana, 06/04/2022). Llavors, hi ha dues condicions per a la identitat transespècie: 1) poder sentir quelcom que un ésser humà biològic no pot, ja sigui a través de tecnologia implantada o sense implantar, i 2) no sentir-se completament humana donada la primera condició, és a dir, autoanomenar-se transespècie.

D'aquesta manera, es veu que tan per ser cibernètic com per ser transespècie hi ha d'haver una autoidentificació en aquests termes. Els artistes cibernètics ho tenen molt lligat a la seva identitat, tot i que no calgui ser cibernètic per fer art cibernètic. En remarcar la identitat d'aquesta manera, molts d'ells esdevenen activistes cibernètics. Amb la fundació, qualsevol persona pot implementar-se un sentit cibernètic gratuïtament si no en fa un ús comercial (Cyborg Foundation, 2020). Així, farien accions a favor de la normalització de la condició, de fer una legislació favorable als seus interessos i d'engrandir el nombre de persones amb sentits cibernètics.

La condició d'artistes i la condició d'activisme entren en tensió perquè són contradictòries. Com a artistes, es troben en una elit que els hi permet difondre la seva identitat, normalitzar-la i advocar pel respecte. Però per l'altra, no deixen de ser una elit (com mostren les dificultats de tenir contacte en la recerca) que es pot permetre el temps i els recursos⁵ a la creació i implantació de sentits. És un procés llarg que moltes persones acaben abandonant o només es queden amb un prototip. Ells, en canvi, poden dedicar més temps a aquests projectes i acabar finalitzant-los.

⁵ Tot i que els materials utilitzats són barats, les residències al Cyborg Bunker costaven 210€ a la setmana (Transpecies Society, 2018).

La implantació és clandestina perquè no entra dins la legalitat (d'aquí que també advoquin per la legislació). Llavors, han de buscar metges disposats a fer-ho. En alguns casos, no en troben a Espanya i han de marxar a buscar-los a l'estranger, com va ser el cas de Manel de Aguas, que va ser operat a Tòquio. Manel també va perdre la seva feina a finals de maig del 2022 perquè va presentar-se a la feina amb l'òrgan implantat⁶. El seu òrgan és unes aletes a cada costat del crani, molt visibles quan les porta posades. Per tant, va poder sobreposar l'activisme i la normalització del transespecisme a les necessitats econòmiques.

A més a més, com són artistes, el fet de diferenciar-se de la resta de persones permet diferenciar el seu art, un aspecte positiu pel mercat artístic. Alhora, la defensa de les identitats cíborgs i transespècie permet justificar el seu art. En traspasar la frontera del cos s'està trencant un tabú. Les justificacions mèdiques i terapèutiques es considera que es troben més normalitzades (entrevista a Pol, 12/04/2022) que si hi ha finalitats artístiques o identitàries. Però alhora, s'ha de tenir en compte la visió de la resta de persones:

«I'd never get one of those implants». I was like «You wouldn't get an artificial heart if your heart was dying? » And was «Well, yeah, of course I would do it». I was like «Okay, well, you're willing to be a cyborg too, you just need a little bit more threat of duress» (Cigna, Higgins, Case; 2020: 8:13 – 8:23).

Des d'aquesta visió, qualsevol persona estaria disposada a esdevenir cíborg o transespècie per motius mèdics perquè està més normalitzat però també perquè hi ha una amenaça. Sense la justificació de l'amenaça no es comprèn perquè algú assumiria tants riscos, ja que el que es veu pitjor des de fora és la perillositat (entrevista a Massimo, 07/04/2022). D'aquesta manera es demostra com d'important és la identitat a l'hora d'anomenar-se cíborg o transespècie i com d'imbricats ens trobem amb la tecnologia que, l'únic que ens separaria d'aquestes identitats és l'autodenominació. Ser conscients que estem immersos dins de xarxes i autodefinir-nos d'aquesta manera ens ajudaria a contemplar d'una manera més oberta, dinàmica i creativa la dicotomia humà/no-humà.

⁶ Aquesta informació la va compartir públicament a Instagram mitjançant Stories.

Conclusió

“Cíborg se puede considerar cualquier persona al fin y al cabo”
(entrevista a Pol, 12/04/2022).

La definició de cíborg no és quelcom fix. En primer lloc, la tecnologia (cíber) i el cos (organisme) estarien mediats culturalment. En segon lloc, cada individu en treu la seva pròpia definició segons on considera que es troba la frontera. Llavors, la frontera no és un lloc concret sinó que es tracta d'un espectre on s'han de tenir en compte totes les definicions que es donen per poder tenir la imatge completa de l'espectre. Alhora, fer una separació entre cos i tecnologia dona lloc a quelcom incomplet, ja que la imbricació que es dona entre els dos àmbits és tan gran que establir una divisió és crear una ficció.

La hipòtesi inicial era que ser cíborg no és una negació de l'ésser humà sinó que és una expansió de la identitat humana. La hipòtesi és correcta en el sentit que pensar l'ésser humà com a ens únicament biològic és deixar de banda gran part del que és humà i, per tant, queda molt limitat i fictici. En pensar en l'ésser humà s'ha de tenir en compte tot el sistema que l'envolta. És a dir, aïllar la categoria d'humà ha de servir per centrar-nos en una part de tot el que compon, en aquest cas biològic. Aïllar la categoria de cíborg, és a dir, pensar-lo únicament a partir del cíborg biològic o del neurològic, ha de servir per emfatitzar la relació que tenim amb la tecnologia perquè si utilitzem solament aquestes vessants, estarem separant el cos de la tecnologia i limitant la xarxa de relacions que es donen. Si utilitzem cíborg des de la tercera perspectiva, el cíborg social, tots podríem ser cíborg, ja que no importa si la tecnologia està implantada o no. Així, la categoria donaria peu a una obertura de pensar l'ésser humà imbricat en una xarxa, en comptes de quedar aïllat.

El transspecisme i la identitat cíborg són la materialització d'aquestes tesis perquè no es pot pensar en unitats separades. Llavors, els artistes cíborgs és una mostra de com es desdibuixen les fronteres en les dicotomies tractades. La frontera obra/artista no es pot definir en les obres d'art cíborg perquè ambdues són el mateix: el cos de l'artista. La frontera biologia/tecnologia o naturalesa/cultura no queda clara perquè no es pot fer una diferenciació entre ambdues, com mostren les definicions de cíborg biològic i de cíborg neurològic. Únicament el cíborg social dona resposta a com pensar la frontera: és un gradient i per aquest motiu es donen diferents definicions de què és un cíborg. Per últim, la frontera entre humà/no-humà no queda definida perquè la simbiosi amb la tecnologia ens acosta (transhumanisme) i ens allunya (transspecisme) a la vegada de la identitat humana.

A partir de tot el que hem vist, no hi hauria una conclusió resolta perquè no es pot establir on queda la frontera cibernètica, però sí que es pot pensar i viure aquestes fronteres: “no existe impulso en los cibernéticos para producir una teoría total, pero sí una experiencia íntima de las fronteras, de su construcción y de su deconstrucción” (Haraway, 1991: 37).

L'antropologia pot ajudar als artistes cibernètics a desdibuixar les fronteres de les dicotomies. Aquesta branca d'estudi porta molts anys estudiant l'ésser humà en diferents contextos i èpoques, i des d'una perspectiva més àmplia que la biologia o altres ciències. Així, pot donar una visió més extensa del que és la relació entre biologia i cultura i, a més a més, ho fa comparant diferents societats humanes que tracen diferents fronteres entre natura i cultura. D'aquesta manera, l'antropologia pot aportar llum a les qüestions més contradictòries a les que s'enfronten els artistes cibernètics, oferint formes de pensar fora de la caixa i allunyades dels nostres *a priori*.

Bibliografia

- BADMINGTON, N. (2003). “Theorizing posthumanism”. *Cultural Critique*, 53: 10-27.
- BROWN, M. (2017). “This bird-like biohacker can sense which way north is”. [En línia]. *Inversive*. Notícia. 1 jun. 2017. <<https://www.inverse.com/article/26027-bird-biohacker-sense-north-direction>> [Consulta: 15/05/2022].
- CASE, A. (2011). “Amber Case: We are all cyborgs now”. [En línia]. *TED*. Vídeo. 11 gen. 2011. 8'23". <<https://www.youtube.com/watch?v=z1KJAXM3xYA&list=PLt6q4GSVTykEjbdcbixGP5WSI2tYU7N-I&index=8>> [Consulta: 18/01/2022].
- CLYNES, M. E.; KLINE, N. S. (1960). “Cyborgs and Space”. *Astronautics*, 1960: 26-27 (...) 74-76.
- CYBORG FOUNDATION (2020). “Cyborg Foundation”. [En línia]. Pàgina web. <<https://www.cyborgfoundation.com/>> [Consulta: 15/05/2022].
- DALY, L. (2021). “Hybrid Identities: Cyborgs”. *Medium*. 8 jun. 2021. <<https://medium.com/cyborgnest/hybrid-identities-426afa2728dc>> [Consulta: 15/05/2022].
- DE DIEGO, C. (2021). “Entramos en la guarida de los cibernéticos en Barcelona” [En línia]. *El Periódico, Zeta Media Lab*. Vídeo. 04 feb. 2021. 6'51". <<https://www.elperiodico.com/es/videos/zeta-media-lab/guarida-ciborgs-barcelona/11498249.shtml>> [Consulta: 15/05/2022].
- DEKNI, J. (2018) “A new cyborg is born, by Joe Dekni”. *Momo*. 16 oct. 2018. <<https://www.momomag.com/a-new-cyborg-is-born-by-joe-dekni/>> [Consulta: 27/01/2022].

- DESCOLA, P. (2014). "Modes of being and forms of predication". *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 1(4): 271-280.
- DESIGN INDABA (2022). "Time flies". [En línea]. *Desing Indaba*. <<https://www.designindaba.com/articles/creative-work/time-flies>> [Consulta: 15/05/2022].
- DOWNEY, G.L., DUMIT, J., WILLIAMS, S. (1995). "Cyborg Anthropology". *Cultural Anthropology* 10(2): 264-269.
- FERRANDO, F. (2013). "Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms: differences and Relations" en *Existenz*, 8(2): 26-32. ISSN: 1932-1066.
- HARAWAY, D. J. (1991). "A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Twentieth Century". *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. 149–81. New York: Routledge.
- HARBISSON, N. (2012) "Neil Harbisson: I listen to color". [En línea]. *TED*. Vídeo. 20 jul. 2012. 9'35". <<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ygRNoieAnzl>> [Consulta: 18/01/2022].
- HARTBLAY, C. (2018). "Cyborg". [En línea] *Theorizing the Contemporary, Fieldsights*. 29 mar. 2018. <<https://culanth.org/fieldsights/cyborg>> [Consulta: 31/05/2022].
- LANDRE, K. (2021). "En el futuro todos seremos Cyborg | Kai Landre | TEDxUPFMataró". [En línea]. *Tedx Talks*. Vídeo. 21 sep. 2021. 11'40". <<https://www.youtube.com/watch?v=GqqZEEVvHgo>> [Consulta: 27/01/2022].
- LATOURE, B. (1993). *We have never been modern*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN: 0-674-94838-6.
- LATOURE, B. (2008). *Reensamblar lo social: una introducción a la teoría del actor-red*. Buenos Aires: Manantial. ISBN: 978-987-500-114-5.
- THE OPTIMIST DAILY (2021). "MIT study: Cyborg spinach plants send emails when detecting explosives". [En línea]. *The Optimist daily*. <<https://www.optimistdaily.com/2021/02/mit-study-cyborg-spinach-plants-can-send-emails-when-detecting-explosives/>> [Consulta: 15/05/2022].
- TRANSPECIES SOCIETY (2018). "Transpecies Society". [En línea]. Pàgina web. <<https://transpeciessociety.wixsite.com/transpeciessociety>> [Consulta: 29/05/2022].
- ZOOMINTV (2018). "La vida de los ciborgs: El meteorólogo cibernético". [En línea]. *Julio Neri*. Vídeo. 18 abr. 2018. 4'19". <<https://www.youtube.com/watch?v=QcgpN3pOM3U&t=1s>> [Consulta: 27/01/2022].

Agraïments

Aníbal, Néstor, Pau, Dodo, Judit, Tatiana, Carles, Josep Maria, Massimo, Newton, Pol, Neil, Kai, Arnau, Mª Carme, Ramon Lluís i els companys de taller de seminari.

ANNEX

Annex – Treball final de grau en Antropologia social i cultural

Irene Mañé Ramírez

irenemaneram@gmail.com

Curs 2021-2022

Tutor: Aníbal García Arregui

Futures línies de recerca

Per poder aprofundir més en el tema de la frontera cibernètica, es podria vincular l'art cibernètic amb l'animisme descrit per Descola (2014). Els cibernètics es troben dins l'ontologia naturalista d'occident. Segons aquesta, el que diferenciaria els humans de la resta d'éssers seria la ment ja que tots tindríem la mateixa corporalitat. Però en parlar sobre el cos, unx de lxs informants va esmentar alguns temes que poden recordar a l'animisme. En l'animisme, el que diferencia les diverses criatures no és l'ànima/ment, sinó que és el cos: tots els éssers tindrien la mateixa ment però diferents corporalitats. Els artistes cibernètics es fan canvis al cos per adquirir més sentits. La inspiració dels sentits molts cops ve dels animals i llavors es construeixen òrgans que permeten tant captar informació del medi que no està disponible pels sentits humans (per exemple, sentir les llums infraroges) com modificar el seu cos per ser més semblant a altres animals (implantar-se un nou òrgan). Aquesta línia de pensament s'assembla a la tasca que fan els xamans animistes, on a partir d'una transformació del cos poden accedir a altres realitats perquè des de la seva ontologia animista canviant la corporalitat canviarien la realitat (Viveiros de Castro, 2004).

Aquí la frontera cibernètica pren una altra variant. Fins a quin punt s'està canviant el cos amb la implantació d'òrgans? Si una persona té una cama protèsica, segueix sent el mateix cos perquè fa la funció de la cama biològica? Segueix sent la mateixa persona? El cos defineix la persona? No hi ha una resposta clara a les preguntes ja que ens trobem davant la paradoxa del vaixell de Teseu¹. Per aquest motiu, una exploració més profunda de la frontera cibernètica podria ajudar a acostar aquestes dues ontologies oposades. A més a més, tant el xaman com figures com artistes, intel·lectuals, bruixots, etc. són persones que es troben al marge de la societat. A través d'aquestes persones, aparentment estranyes, es pot mostrar la societat en la seva totalitat. La seva posició marginal els hi permet justament aportar significats als significants flotants. En altres paraules, aquestes persones marginals construeixen ponts entre les àrees fosques d'incoherència de la col·lectivitat i la necessitat que té la societat per ordenar el pensament sobre la seva pròpia experiència (Lévi-Strauss, 1979). A partir d'aquesta visió, es podria comparar la figura dels artistes cibernètics amb la del xaman animista, afegint la semblança que tenen a l'hora de "canviar el cos" per tal d'accedir a altres realitats i poder aportar significats a la societat.

¹ La paradoxa del vaixell de Teseu planteja la pregunta següent: si tenim un vaixell i canviem totes les parts per d'altres d'identiques, segueix sent el mateix vaixell d'abans?

Bibliografia

DESCOLA, P. (2014). "Modes of being and forms of predication". *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 1(4): 271-280.

LÉVI-STRAUSS, C. (1979). "Introducción a la obra de Marcel Mauss" dins MAUSS, M. *Sociología y antropología*. Madrid: Tecnos. pp. 13-44.

VIVEIROS DE CASTRO, E. (2004). "Capítulo 7: Perspectivismo y multinaturalismo en la América indígena" dins *La inconstancia del alma salvaje*. Buenos Aires: Silu. pp: 37-79. ISBN: 9789876303132.